

Ante
BABIĆ

DJELOVANJE HRVATSKE ČKE STRANKE U AUSTRALIJI

U svrhu je potreban
uveljene Hrvatske
hrom orga...
agencije 2011. u
Hrvatskoj
Republika Hrvatska

Uzimajući u obzir slijedenu vježbu aktivnosti HV-a
članstvo naših vojnika učinio našu inauguraciju. Hrvatski
vojnici i domoviničari su svoju članstvu riječu molio je u HDZ.
Aktivnosti je bila na najvećem i do formiranog okončanja
članstva domovini.

Tako je domovini radio na ideji postavljanja svih Hrvata,
bez poštovanja političke strane, u samostalne vojnike države. Domovini
članovi čuvaju o svakodnevnim ljudskim pravima, ali u isti
državni povelji prava i samostalna hrvatska država je jedini
način zaštite svih prava svih naroda i svih naravnih dopri-
nosa članstvom bolješku i općem bolještu svih ljudskog roda.

Kada su se konstituirali hrvatski državni organizatori
članstvo domovini HDZ-a i tako
članstvo domovini HDZ-a u Hrvatskoj naroda, HVV je
postalo nezavisno - i tako, da se ugasio,

članstvo domovini HDZ-a u počet-

U uvodu je potrebito naglasiti da je zajedništvo domovinske i iseljene Hrvatske odigralo veliku i značajnu ulogu u uspješnom organiziranju vojne obrane Hrvatske od velikosrpske agresije 1991., a ništa manja nije bila uloga hrvatskog iseljeništva ni u borbi za kasnije brzo međunarodno priznanje Republike Hrvatske kao samostalne države.

Hrvatske iseljeničke zajednice u pojedinim zemljama, primjerice u Australiji, svojom su brojnošću i političkim utjecajem doslovno prisilile vlade te zemlje na priznanje Republike Hrvatske. Nakon drugog najvećeg javnog prosvjeda u glavnom gradu Australije, gdje se prema nekim procjenama okupilo oko 40 tisuća ljudi, koji su organizirali hrvatski iseljenici u Australiji tražeći da Australija prizna Hrvatsku, u listopadu 1991. posjetio sam Australiju i u Canberri sam u svojstvu glasnogovornika Ministarstva vanjskih poslova predao pismo Vlade Republike Hrvatske tadašnjem predsjedniku Vlade Australije Bobu Hawkeu u kojem je Vlada Republike Hrvatske tražila da Australija prizna Hrvatsku.

U velebnoj zgradи australskog parlamenta pismo sam uručio šefu Kabineta predsjednika australske vlade, koji mi je u kraćem razgovoru među ostalim rekao kako je australska vlada, zbog velikog pritiska brojne hrvatske zajednice u toj zemlji, već bila načelno donijela odluku da bude prva zemlja koja će priznati Republiku Hrvatsku. Bilo je to puna dva mjeseca prije nego što će Island, kao prva država 19. prosinca 1991. godine priznati Hrvatsku. Pitao sam ga zašto to nisu učinili? Odgovorio mi je da su odustali nakon konzultacije s Njemačkom, koja je zauzela stajalište da bi takvo brzo priznanje od strane Australije pokvarilo napore Njemačke da uvjeri sve tadašnje članice *Europske Zajednice* da skupno prizna Republiku Hrvatsku.

To je samo jedan od primjera na koje su sve načine Hrvati izvan domovine na svim kontinentima igrali značajnu

Uvod

ulogu u obrani i promociji svekolikih interesa Republike Hrvatske u najkritičnijim trenucima nakon velikosrpske agresije na Hrvatsku.

Poosebnosti australskog dijela HSS-a

Rad *Hrvatske seljačke stranke* u Australiji od Drugog svjetskog rata bio je usko povezan s političkim smjernicama vodstva HSS-a u Washingtonu i Londonu, s jedne strane i nezaobilaznog utjecaja postojanja drugih brojnih hrvatskih političkih i inih organizacija u Australiji u to vrijeme.

Prvi ogranci *Hrvatske seljačke stranke* osnovani su polovicom pedesetih godina u Sydneyu i Melborneu. U to vrijeme na čelu HSS-a u emigraciji bio je dr. Vlatko Maček koji je živio u Washingtonu, pa su ti ogranci HSS-a u Australiji slijedili Mačekovu politiku, za koju se danas može kazati da je bila najblaže rečeno neodlučna po pitanju nedvojbenog izjašnjavanja je li HSS za beskompromisnu uspostavu samostalne hrvatske države ili i dalje zastupa ideju obnove Banovine Hrvatske unutar Jugoslavije. Maček u to vrijeme jednostavno nije mogao prosuditi što će se zapravo u komunističkoj Jugoslaviji dogoditi i bi li zapadni saveznici prihvatali razbijanje Jugoslavije i stvaranje više samostalnih država na tom prostoru u vrijeme hladnog rata između SAD-a i Sovjetskog Saveza. Ne treba posebno isticati da je takva neodlučna politika dr. Mačeka znatno otežavala rad ogranka HSS-a među Hrvatima u Australiji, jer je u to vrijeme na petom kontinentu već djelovala dobro organizirana skupina sljedbenika poglavara NDH dr. Ante Pavelića, koji su bili organizirani u Hrvatskom oslobođilačkom pokretu, čiji se program temeljio na obnovi Nezavisne Države Hrvatske.

Neodlučna i javno nedefinirna politika dr. Mačeka onemogućavala je ograncima HSS-a u Australiji bilo kakvu suradnju na lokalnoj razini s HOP-om i drugim hrvatskim organizacijama koje su bile pod velikim utjecajem HOP-a ili su nastale iz tog pokreta. Zato su sve do smrti dr. Mačeka 15. svibnja 1964. sljedbenici HSS-a u Australiji bili izloženi sustavnim i žestokim kritikama, pa i napadima za navodno jugoslavenstvo i izdaju hrvatske države.

Nakon smrti dr. Mačeka za predsjednika HSS-a izabran je dr. Juraj Krnjević, dotadašnji glavni tajnik stranke i bliski suradnik u beogradskoj skupštini ranjenog Stjepana Radića. Krnjević je, moglo bi se reći, napravio radikalni zaokret u politici Hrvatske seljačke stranke u emigraciji, jer je ubrzo nakon izbora za predsjednika stranke raskinuo s neodlučnom politikom dr. Mačeka i zauzeo stajalište da je HSS, kao jedini demokratski i od naroda izabran predstavnik hrvatskog naroda, beskompromisno za uspostavu samostalne i demokratske hrvatske države.

Ante Babić

Djelovanje Hrvatske seljačke
stranke u Australiji

Promjena smjera u politici vodstva HSS-a omogućila je nešto lakši rad ograncima HSS-a u Australiji, ali ne dovoljno da bi HSS privukao veći broj pristaša na tom kontinentu, tako da osim već postojeća dva ogranka u Melbourneu i Sydneju ne dolazi do proširenja aktivnosti na druge velike gradove što je dr. Krnjević zauzeo stajalište da je HSS jedini i od naroda u Hrvatskoj, 1938. godine, izabran demokratski predstavnik hrvatskog naroda pa, prema tome, ne samo što HSS ne prizna pravo HOP-u i kasnije drugim tzv. Krovnim hrvatskim emigrantskim političkim udrugama (na primjer Hrvatskom narodnom vijeću) da govoriti u ime hrvatskog naroda u domovini i emigraciji, nego da ogranci HSS-a po raznim zemljama ne smiju ni sudjelovati u bilo kakvima zajedničkim akcijama s tim tzv. hrvatskim organizacijama.

Takav odnos dr. Krnjevića prema drugim hrvatskim organizacijama u emigraciji, uglavnom motiviran uvjerenjem da je HOP kao proizvod propaloga ustaškog režima neprihvatljiv Zapadu, posebno je otežavao rad ogranaka HSS-a u Australiji, gdje se medu sve brojnijim novodošlim iseljenicima iz Hrvatske razvijao osjećaj i potreba za suradnjom i zajedništvom hrvatskih političkih organizacija u emigraciji, radi bolje učinkovitosti u promicanju ideje o rušenju Jugoslavije i stvaranju samostalne i demokratske hrvatske države.

U to vrijeme, na primjer, u Melbourneu je već djelovao *Hrvatski međudruštveni odbor* čija je glavna zadaća bila organiziranje zajedničkih akcija protiv Jugoslavije: održavanje masovnih prosvjeda povodom proslave 29. novembra, progona hrvatskih intelektualaca disidenata u domovini, atentata i ubojstava hrvatskih političkih emigranata, borbe za priznanje hrvatskog jezika itd. Istodobno rad ogranaka HSS-a bio je ograničen na održavanje zabava, obilježavanje obljetnica važnijih događaja u životu stranke te tiskanje letaka, biltena itd.

U takvoj atmosferi ogranci HSS-a u Australiji dočekuju i *Hrvatsko proljeće* u domovini 1971. godine i njegov slom u prosincu iste godine, nakon čega počinje progon hrvatskih domovinskih disidenata i dolazak u emigraciju *proljećara*: pokojnoga Brune Bušića i drugih manje poznatih sudionika događaja u Hrvatskoj 1970. i 1971. godine, koji svojom borbenošću i novim idejama izazivaju promjene i novi odnos snaga u hrvatskoj političkoj emigraciji. Nakon *proljeća* u Hrvatskoj, koja je velikim dijelom bila u znaku otkrivanja političkog programa Stjepana Radića, dolazi i do većeg priliva članstva u HSS-u u Australiji.

Prvi put su osnovani novi ogranci u Canberri, Adelaideu i Perthu, a stari ogranci u Melbourneu i Sydneju se pomlađuju članovima, hrvatskim iseljenicima koji su iz Hrvatske došli u Australiju krajem šezdesetih i početkom sedamdesete-

tih. Od tog vremena, počinje vrlo bogata i raznovrsna aktivnost ogranaka HSS-a u Australiji i njihov sve značajniji utjecaj na djelovanje cjelokupnog HSS-a izvan Hrvatske, pa i hrvatske zajednice u Australiji.

Sukobi i podjele unutar HSS-a

Takva plodna aktivnost ogranaka HSS-a u Australiji potrajala je sve do konvencije stranke u Canberri 1984. godine kada dolazi do velikog rascjepa borbe za vodeća mesta u *Glavnom odboru*. No prije toga rascjepa do prvih većih potresa i podjela u HSS-u u Australiji došlo je u, do tada najjačem i najaktivnijem ogranku u Melbourneu, već 1976/77. godine.

Naime, značajan broj članova *Upravnog odbora* tog ogranka koji se nisu slagali s politikom dr. Krnjevića i pokazivali su više simpatija za predsjednika Glavnog odbora u Kanadi, dr. Mladena Zorkina (koji je na svaki način htio postati predsjednik HSS-a u emigraciji nakon dr. Krnjevića, ali je iznerviran dugim čekanjem na smrt dr. Krnjevića, jer je među drugim vodećim članovima HSS-a prevladavalo mišljenje da, kao i dr. Maček, dr. Krnjević treba ostati doživotni predsjednik HSS-a) koji je počeo voditi samostalnu politiku u ime HSS-a, što ga je dovelo u izravni sukob s dr. Krnjevićem i kasnije isključivanjem iz HSS-a, od strane dr. Krnjevića. Isključenje dr. Zorkina iz HSS-a, koji je u to vrijeme imao vrlo veliki utjecaj u članstvu stranke u toj državi, izazvalo je podjelu, s tragičnim posljedicama, među članovima i ograncima HSS-a u Kanadi, koji su do tada slovili za najjaču i najbolje organiziranu snagu HSS-a izvan domovine.

Podjelom ogranaka u Melbourneu prestalo je izlaziti i glasilo HSS-a u Australiji *Slobodni dom*, koje je bilo pod nadzorom skupine koja se odvojila od dr. Krnjevića. Zbog presetka izlaska *Slobodnog doma* za daljnji uspješan rad HSS-a u Australiji bilo je važno pokrenuti novi list koji bi zamjenio *Slobodni dom*.

Iz tih je razloga pokrenut mjesecnik pod nazivom *Hrvatska istina*, kojega sam uredio sve do 1984. godine. *Hrvatska istina* brzo se proširila izvan granica Australije unoseći svježinu i hrvatski državotvorni ton u rad HSS-a u Australiji. Zanimljivo da je tu radikalnost novog lista HSS-a u Australiji, koja se u pitanju rušenja Jugoslavije i stvaranja samostalne hrvatske države ni u čem nije razlikovala od stajališta bilo koje druge hrvatske emigrantske političke organizacije, podržao i predsjednik HSS-a dr. Krnjević, pišući istodobno uvodnike za *Hrvatski glas* u Kanadi i *Hrvatsku istinu* u Australiji. U jednom pismu uredništvu dr. Krnjević je pohvalio borbeni duh koji se osjeća u *Hrvatskoj istini* istaknuvši da ga podsjeća na borbenost Stjepana Radića u njegovim mladim danima.

No osim beskompromisnog zastupanja uspostave samostalne hrvatske države kroz *Hrvatsku istinu* pokušali smo na toj osnovi pokrenuti i proces približavanja HSS-a hrvatskim političkim organizacijama i udruživanje svih hrvatskih državotvornih snaga u emigraciji. Ideja je bila da se ogranci HSS-a najprije priključe radu *Hrvatskog medudruštvenog odbora*, koji je u to vrijeme već okupljao oko 50-ak hrvatskih političkih, društvenih, prosvjetnih, vjerskih i športskih organizacija u Melbourneu, a nakon toga da se uspostave i prvi službeni kontakti s *Hrvatskim narodnim vijećem* itd.

Kao prvi korak u stvaranju pozitivne klime za takav iskorak u *Hrvatskoj istini* smo 1980. godine u nekoliko navrata objavili sljedeću poruku svim hrvatskim novinama, časopisima, strankama, organizacijama, društvima i svim Hrvatima izvan domovine: »Sloga hrvatskog naroda u domovini već je davno ostvarena na hrvatskim narodnim, državotvornim, demokratskim i čovječanskim temeljima Oca domovine dr. Ante Starčevića i Vode i učitelja hrvatskog naroda Stjepana Radića. Krajnje je vrijeme da i mi u emigraciji ostvarimo slogu i uspostavimo suradnju na temelju nauka dr. Ante Starčevića i Stjepana Radića i pomognemo domovini da se osloboди jugoslavenskog okupatorskog jarma i izbori slobodnu i demokratsku državu, Republiku Hrvatsku. S tim na umu zavjetujemo se i dajemo obećanje jedni drugima da ćemo od danas sveto slijediti ovaj motto: suradujmo i djelujmo zajednički tamo gdje možemo i u čemu se slažemo. Na isti način ostavimo jedni druge na miru gdje se ne slažemo i gdje se razilazimo.« Na žalost takva su nastojanja naišla na otpor ne kod dr. Krnjevića nego kod pojedinih članova HSS-a u Australiji koji su bili totalno zaslijepljeni jednoumljem koje je u to vrijeme prevladavalo unutar HSS-a u emigraciji.

Kongres HSS-a 1980. godine u Londonu

Ipak, usprkos tom jednoumlju unutar HSS-a, dr. Krnjević je 1980. godine, na inicijativu i pod pritiskom argumenata članova HSS-a u Australiji, ali i uzdrman pučem koji je u Kanadi izveo dr. Zorkin, pristao na dva do tada u HSS-u nezamisliva događaja.

Naime, te je godine u Londonu održan kongres HSS-a na kojemu je izabran *Središnji odbor* HSS-a, jer je, što se kasnije i pokazalo opravdanim, postojao strah da bi zbog stariosti dr. Krnjevića, koji je tada već imao 85 godina, HSS mogao uskoro biti obezglavljen.

Na kongresu u Londonu 24. svibnja 1980. u *Središnji odbor* HSS-a je izabrano 30 dužnosnika. Imena svih članova *Odbora* objavljena su u tada službenim glasilima HSS-a: *Hr-*

vatskom glasu u Kanadi i *Hrvatskoj istini* kao i u *Zborniku HSS-a* za 1981. godinu, tako da oko toga nema nikakvog spora. To iznosimo zato što su u Hrvatskoj u posljednje vrijeme u novinama može pročitati kako je dr. Tihomil Rađa bio dugo-godišnji istaknuti prvak HSS-a u emigraciji i član *Središnjeg odbora*. Naprotiv, među uvijek još živim vodećim članovima HSS-a izvan Hrvatske opće je poznata činjenica da dr. Rađa nije bio na kongresu HSS-a u Londonu 1980. kada je izabran *Središnji odbor*, niti je on u taj *Odbor* biran iz jednostavnog razloga što dr. Rađa nikada u emigraciji nije bio član *Hrvatske seljačke stranke*. S trideset i tri godine bio sam daleko najmlađi član *Središnjeg odbora* HSS-a (izabran sam u *Novinarski odbor* zajedno s Rudolfom Peterkom i Mehmedom Bešićem).

Držim zanimljivim iznijeti činjenicu da je bilo puno lakše uvjeriti dr. Krnjevića u potrebu osnivanja *Središnjeg odbora*, nego dr. Josipa Torbara, koji je izabran za drugog potpredsjednika. Naime, noć prije održavanja izbora dr. Torbar se snažno opirao prijedlogu da prihvati dužnost potpredsjednika stranke, izjavljujući kako njegov izbor i uopće izbor *Središnjeg odbora* neće donijeti nikakve promjene u radu stranke. S druge pak strane dr. Krnjević je prihvatio prijedlog o izboru *Središnjeg odbora* samo uz uvjet da se dr. Torbar prihvati dužnosti drugog potpredsjednika, jer je mjesto prvog potpredsjednika bilo rezervirano za anonimnog člana stranke u Hrvatskoj. Tek nakon višesatnog uvjeravanja od strane nekoliko uglednih članova HSS-a sa svih kontinenata, uključujući i prof. Zvonka Mustapića iz Argentine, i mojega pitanja je li spremam na svoja leđa preuzeti odgovornost za vjerojatan raspad HSS-a u emigraciji ako se sljedeći dan ne izabere *Središnji odbor*, a dr. Krnjević kao jedini živući sljedbenik Stjepana Radića i hrvatski narodni zastupnik iznenada umre, dr. Torbar je pristao da se kandidira za drugog potpredsjednika *Središnjeg odbora*.

Radi povijesti mislim da sam dužan kao izravni sudionik povijesnih zbivanja u *Hrvatskoj seljačkoj stranci* prije i za vrijeme prvih demokratskih izbora u Republici Hrvatskoj 1990. godine, iznijeti moje uvjerenje da je neodlučnost dr. Torbara u vodenju HSS-a u emigraciji nakon smrti dr. Krnjevića - koja je podsjećala na Mačekovu neodlučnost u povijesnim, kritičnim i prijelomnim trenucima za hrvatski narod 1941. - bila jedan od glavnih razloga za kasnu obnovu HSS-a u domovini i njezine marginalizacije na hrvatskoj stranačkoj sceni kasnije. Da je dr. Krnjević, koji je u svojim brojnim člancima o aktivnosti hrvatskih intelektualaca i disidenata u domovini uvijek na prvo mjesto stavljao dr. Franju Tuđmanu, doživio mogućnost obnove HSS-a u Hrvatskoj, ta bi stranka zajedno s HDZ-om predstavljala čvrstu okosnicu današnje nezavisne i demokratske hrvatske države.

Osim izbora *Središnjeg odbora* dr. Krnjević pristao je da sljedeći dan, također u Londonu, održi i *Hrvatski demokratski zbor*, koji je organizirao član *Središnjeg odbora* HSS-a ing. Ivo Tomić, a na koji su se odazvali predstavnici raznih hrvatskih političkih organizacija u emigraciji, uključujući i predstavnike tada vrlo utjecajnog *Hrvatskog narodnog vijeća*, s ciljem da se razgovara o stvaranju jedinstvenog hrvatskog emigrantskog bloka u borbi za uspostavu hrvatske države. Bio je to prvi skup takve vrste u emigraciji na kojem je HSS sudjelovao, ali njegov konačni rezultat bila je samo izjava dr. Krnjevića da se HSS beskompromisno bori za uspostavu slobodne i demokratske hrvatske države, ali i da je HSS jedini demokratski predstavnik hrvatskog naroda i svi oni koji žele prihvatići taj program HSS-a su dobro došli. Tako je propao i taj pokušaj približavanja HSS-a drugim hrvatskim političkim organizacijama u iseljeništvu.

Usprkos takvom stajalištu dr. Krnjevića ogranci HSS-a u Australiji nastavljaju se razvijati i jačati prvenstveno zahvaljujući većem prilivu mlađih i poletnih članova kao i beskompromisnom zastupanju ideje samostalne hrvatske države putem stranačkog tiska i javnim nastupima vodećih članova stranke u Australiji. Osim upornog nastojanja mlađe generacije haesesovaca u Australiji da surađuju i daju potporu drugim hrvatskim državotvornim političkim organizacijama u općim javnim manifestacijama borbe za hrvatsku državu, članovi HSS-a aktivno su se uključili i u sve oblike obrane i promocije interesa i priznanja Hrvata u Australiji kao posebne etničke zajednice koja nema ništa zajedničkog s Jugoslavijom i jugoslovenima u Australiji.

Navezst ću dva osobna primjera moga zauzimanja te vrste. U vrijeme predizborne kampanje za savezni parlament Australije u travnju 1974. godine u predizbirnoj televizijskoj reklami, koja se gotovo svaki dan dva tjedna prikazivala na svim TV kanalima u Australiji, oštro sam osudio tadašnjeg ministra unutarnjih poslova Australije senatora Lionela Murphya zbog njegove suradnje s komunističkom Jugoslavijom i odluka australskog Ministarstva unutarnjih poslova da na traženje Jugoslavije u rane jutarnje sate upada u obiteljske kuće hrvatskih političkih aktivista u nekoliko gradova Australije, s namjerom da se prikupe dokazi o navodnoj terorističkoj djelatnosti Hrvata Australije u borbi protiv Jugoslavije. Taj moj nastup na australskoj televiziji objavljen je u posebnom izdanju australskog časopisa *Quadrant*.

Godinu dana poslije kao službenik u *Ministarstvu zdravstva* u *Odjelu za etničke zajednice* uspio sam nagovoriti ministra zdravstva i direktora *Zavoda za zdravstvo* da prvi put u povijesti Australije jedno ministarstvo ili državna ustanova u toj zemlji odvoji hrvatski jezik od srpskog i na taj način

prizna hrvatski jezik kao poseban jezik. Naime, prigodom tiskanja informativnog materijala o novom državnom zdravstvenom osiguranju u Australiji uspio sam nagovoriti direktora Zavoda za zdravstvo, koji je bio odgovoran ministru zdravstva g. Billu Haydenu, kasnije guverneru Australije, da sve službene informativne materijale tiska posebno na hrvatskom jeziku za hrvatsku zajednicu u Australiji i na srpskom jeziku za srpsku zajednicu, te makedonskom jeziku za makedonsku zajednicu (vidi knjigu *Hrvati u Australiji* / Mato Tkalčević, Matica hrvatska, Zagreb 1992. str. 130).

Bilo je to zapravo i prvo *de facto* priznanje hrvatskog jezika u svijetu od strane bilo koje države nakon propasti NDH 1945. godine. Kako je to bio veliki politički udarac nastojanjima jugoslavenske diplomacije u Australiji da unutar australskog multikulturalnog sustava nametne tzv. srpsko-hrvatski jezik kao službeni jezik u komuniciranju australskih državnih institucija s etničkim zajednicama iz Jugoslavije, jugoslavenska ambasada pokušavala me na sve moguće načine diskreditirati kod ministra Haydena, optužujući me istodobno da sam član *ustaških* organizacija u Australiji i agent oporbene australske *Liberalne stranke*, jer sam godinu dana ranije nastupio u televizijskoj predizbornoj reklami te stranke.

Uspon i jačanje ogranaka HSS-a u Australiji trajalo je sve do 1984/85. godine kada dolazi do velikog raskola na kontinentalnoj razini među mladim članovima koji su, osjećajući da dolazi sudbonosno vrijeme u domovini, zagovarali suradnju HSS-a s drugim hrvatskim državotvornim organizacijama u Australiji i diljem svijeta i pripadnika tzv. legitimističke struje koja je striktno slijedila stajalište, u to vrijeme već iznemoglog dr. Krnjevića, kako HSS-u nije potrebna suradnja s drugim hrvatskim državotvornim organizacijama u emigraciji, jer da demokratski zapadni svijet jedino prizna HSS kao predstavnika hrvatskog naroda.

U to vrijeme dr. Krnjeviću posebno su bili lojalni stariji članovi HSS-a, neki su već i sami bili zagazili u duboku starost, koji su naivno očekivali da će zapadne zemlje, a prvenstveno SAD, nakon raspada Jugoslavije upravo njih postaviti na vlast u Hrvatskoj, zbog odbijanja vodstva HSS-a da surađuje s ustaškim režimom za vrijeme Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj i zbog sudjelovanja nekih vodećih članova HSS-a, uključujući i dr. Krnjevića, u jugoslavenskoj savezničkoj vladi u Londonu.

Nakon toga raskola HSS u Australiji se dijeli u dva tabora i dva odbora, a podijelili su se i ogranci u Melbourneu i Sydneyu. Velika većina članova i ogranaka prilazi Glavnom odboru koje vode mlađi članovi predviđeni predsjednikom Glavnog odbora Matom Polegubićem iz Canberre. Tom sada od središnjice stranke u Londonu nezavisnom odboru pri-

družili su se i utjecajni članovi HSS-a u Melbourneu koji su već nekoliko godina ranije iz istoga razloga otkazali poslušnost dr. Krnjeviću.

U isto vrijeme do tada vrlo popularna *Hrvatska istina* ostaje u rukama malobrojnih sljedbenika dr. Krnjevića i prenosi izlaziti u novinskom obliku te se pretvara u pamflet, a daleko brojniji zagovoritelji suradnje s drugim hrvatskim političkim organizacijama 1985. pokreću novo glasilo pod imenom *Hrvatska sloboda*, koje se razvilo u još popularniji i kvalitetniji hrvatski državotvorni list, u kojem su suradivali svi hrvatski državotvorni Hrvati bez obzira na stranačku pripadnost.

Od 1985. godine pa do smrti dr. Krnjevića u siječnju 1988. godine, u 93-oj godini života, malobrojni sljedbenici dr. Krnjevića među članstvom HSS-a u Australiji poduzimali su sve moguće da iskoriste već potpuno fizički i mentalno iznemoglog dr. Krnjevića za obračun s većinskim dijelom HSS-a u Australiji. No, hrvatska državotvorna zajednica u Australiji znala je prepoznati tko su istinski sljedbenici nauka borbenog i hrvatskog državotvornog nauka Stjepana Radića i pruža ruku mladim i brojnijim članovima HSS-a u Australiji koji tada preuzimaju vodeću ulogu u organiziranju brojnih općehrvatskih državotvornih inicijativa u Australiji, ideje stvaranja samostalne i demokratske hrvatske države.

Shvaćajući važnost i inicijativu i tradiciju Hrvatske seljačke stranke u domovini sljedbenici stranke okupljeni oko *Hrvatske slobode* u isto su vrijeme uporno pozivali i na pomirenje u HSS-u i pomlađivanje vodstva stranke. U *Hrvatskoj slobodi* za travanj 1986. napisao sam članak pod naslovom *Pomladiti se ili nestati*, koji je još snažnije uznenirio sljedbenike dr. Krnjevića.

Pred kongres HSS-a u Londonu u svibnju 1986. napisao sam uvodnik u kojemu je istaknuto da se pred hrvatskim narodom u domovini i iseljeništvu nalazi još nekoliko godina mukotrpnog i sustavnog osloboditeljskog rada i da HSS pod vodstvom tad već 91 godinu starim dr. Krnjevićem neće u toj borbi moći pridonijeti ni deseti dio koliko bi mogla da na čelo HSS-a dode mlada osoba, i zatražio sam da se na dnevnim red tog kongresa stavi pitanje novog vode HSS-a. Ustvrdio sam da će o toj odluci ovisiti i uspješnost domovinskog HSS-a u dolazećim sudbonosnim događajima u domovini.

Ne treba posebno isticati kako je taj zahtjev za smjenu do tada neupitnog dr. Krnjevića izazvao još veće napade na mene i taj dio HSS-a u Australiji od strane starih članova HSS-a okupljenih oko dr. Krnjevića, koji su zbog njihovog pogleda okrenutog u prošlost bili nesposobni predvidjeti kakav rasplet događaja u domovini donosi tada već bliska budućnost i kao ošamućeni čekali su na smrt dr. Krnjevića, koju su, na

kraju, predvodenim neodlučnim dr. Torbarom, dočekali politički i organizacijski potpuno nespremni, (baš kao što je dr. Maček 1941. nespremno dočekao raspad Kraljevine Jugoslavije), što je kasnije dovelo i do njihove potpune marginalizacije ne samo u velikim političkim događajima u domovini 1989. i 1990. u kojima je glavnu riječ imao HDZ na čelu s dr. Tuđmanom, nego i u Hrvatskoj obnovljenom, podijeljenom i perifernom domovinskom HSS-u.

Kao što je poznato danas u izvršnom vodstvu te stranke vlada prava ksenofobija kada su u pitanju Hrvati izvan domovine, bez obzira jesu li bili članovi emigrantskog dijela HSS-a ili ne.

Djelovanje nakon smrti dr. Krnjevića (1988.)

Nakon smrti dr. Krnjevića brojniji dio HSS-a u Australiji u cijelosti se okreće ideji suradnje s hrvatskim državotvornim organizacijama u Australiji uoči sudbonosnih događaja u Hrvatskoj i sudjeluje u organiziranju povijesnog kontinentalnog sastanka hrvatskih državotvornih organizacija u glavnem gradu Australije Canberra 26. veljače 1989. Pod nazivom *Javne tribine*.

Na sastanku koji je održan u hrvatskom domu O'Conor osim predstavnika *Hrvatske seljačke stranke* nazočni su bili i predstavnici *Hrvatskog oslobodilačkog pokreta*, *Hrvatskog narodnog vijeća (HNV)*, *Hrvatskog državotvornog pokreta*, *Hrvatske republikanske stranke*, *Hrvatskog narodnog otpora*, *Ujedinjenih Hrvata Mile Rukavine i Hrvatice - Nacionalnog odbora žena za oslobadanje Hrvatske*.

U rezoluciji s toga sastanka hrvatskom narodu u domovini i iseljeništvu među ostalim upućena je i sljedeća poruka: »U ovom povijesnom trenutku kad cijelom hrvatskom narodu ponovno prijeti velika opasnost od velikosrpskog imperializma, Hrvatska se toj opasnosti može uspješno oduprijeti samo kroz *svehrvatsko pomirenje* i udruženje cjelokupnih hrvatskih intelektualnih, financijskih i fizičkih snaga u domovini i iseljeništvu. Iskustvo iz Drugog svjetskog rata, kada smo se mi Hrvati našli na tri barikade, ne smije se više nikada ponoviti. Za nas Hrvate danas mora postojati samo jedna barikada: *ona koja je Hrvatska i državotvorna*. Poučene tim iskustvom, hrvatske političke organizacije okupljene na ovom sastanku u glavnem gradu Australije zagovaraju *svehrvatsko pomirenje i djelotvorno zajedništvo* svih Hrvata u domovini i iseljeništvu, pa se na temelju toga hrvatski narod u Hrvatskoj ne treba plašiti hrvatskog iseljeništva...«

Kao jedan od organizatora na tom sam skupu održao govor u ime HSS-a Australije. Navodim kraći dio tog govora iz kojega se jasno vidi što je bila motivacija okupljanja hr-

vatskih političkih organizacija u Australiji. »Mi koji smo se danas ovdje sastali, želimo da s ovog povijesnog skupa u glavnom gradu Australije, među Hrvate u domovini i diljem svijeta krene plamen suradnje, zajedništva, tolerancije, pomirenja, demokratizacije, ljubavi, povjerenja i što je još najvažnije, čvrste odluke da još ove godine stvorimo svoju samostalnu državu Hrvatsku, u koju bi se mogla vratiti i njezina diljem svijeta razasuta i proganjana djeca.

Zato s ovog skupa pozivamo i sva vodstva hrvatskih političkih organizacija u iseljeništvu da i oni sjednu za isti stol kao što mi danas ovdje sjedimo. Samo će na taj način i oni moći sutra zajedno sjediti u našem drevnom Hrvatskom saboru u Zagrebu, glavnom gradu dolazeće hrvatske države«.

S tog skupa u Canberri upućeno je i pismo vodećim ljudima najutjecajnijih hrvatskih političkih organizacija u iseljeništvu u to vrijeme: dr. Mati Meštroviću (*Hrvatsko narodno vijeće*), dr. Ivi Korskom (*Hrvatska republikanska stranka*), dr. Srećku Pšeničniku (*Hrvatski oslobodilački pokret*), Marinu Sopiću (*Hrvatski narodni otpor*), Nikoli Štedulu (*Hrvatski državnootvorni pokret*) i dr. Josipu Torbaru (*Hrvatska seljačka stranka*). Pismo prenosim u cijelosti:

Poštovani gospodine predsjedniče!

U nedjelju 26. veljače 1989. godine u glavnom gradu Australije Canberri, održani su kontinentalni sastanak i Javna tribina hrvatskih političkih stranaka u Australiji. Na sastanku je sudjelovalo preko 40 predstavnika hrvatskih političkih organizacija iz raznih krajeva Australije.

Pored nekoliko drugih važnih odluka, koje su doveli do još većeg zblžavanja i jače suradnje hrvatskih političkih organizacija na ovom kontinentu, prisutni delegati jednodušno su zatražili da se vodećim dužnosnicima hrvatskih političkih organizacija u iseljeništvu uputi pozdravno pismo i apel za hrvatsku međuorganizijsku suradnju na globalnoj, svjetskoj razini. Tom pozdravu pridružili su se i brojni Hrvati iz nekoliko australskih gradova, koji su se okupili na Javnoj tribini u Canberri.

Velika većina Hrvata u Australiji, a nesumnjivo je da to vrijedi i za cijelu dijasporu, drži da ni jedna hrvatska politička organizacija u iseljeništvu nije danas dovoljno jaka da sama izbori hrvatsku državu. Dakle, potrebno je djelotvorno zajedništvo hrvatskih političkih organizacija koje bi znatno podiglo ugled svih organizacija i pospješilo hrvatsku oslobođiteljsku borbu.

Delegati raznih hrvatskih političkih organizacija okupljeni na ovom sastanku u Canberri pokazali su da je zajedničko uvjerenje o potrebi stvaranja hrvatske države, jače od svih drugih stranačkih i organizacijskih interesa.

Medutim, svaka ideja o hrvatskom zajedništvu osudena je na sigurnu propast ako ju ne podrže vodeći dužnosnici hrvatskih političkih organizacija u iseljeništvu. U skladu s tim, ape-

liramo na Vas da u ovim povijesnim trenucima, koji će odlučiti o sudbini hrvatskog naroda za mnoga desetljeća odbacite sva možebitna osobna organizacijska neslaganja koja Vas danas dijele i da hrvatsko iseljeništvo okupite na samo jednoj barikadi: »onoj hrvatskoj i državotvornoj«.

Kao i uvek u prošlosti, povijest će zabilježiti jesmo li svi skupa bili dorasli vremenu i zadatku koji danas stoji pred nama.

U nadi da će poslušati glas naroda, iskrene pozdrave i najbolje želje u Vašem narednom radu žele Vam delegati hrvatskih političkih organizacija na sastanku u Canberri 26. veljače 1989.

Ogranci Hrvatske seljačke stranke imali su veliku ulogu u promociji zajedništva hrvatskih političkih organizacija u Australiji i potpunom okretanju prema domovini pred sudobosne dogadaje 1989/90. godine. U mojoj izvješću u svojstvu predstavnika HSS-a u *Radnom odboru*, o radu hrvatskih političkih organizacija u Australiji na Javnoj tribini u Melbourneu 19. ožujka 1989. godine posebno je istaknuta ličnost programa HDZ-a i političkih težnji velike većine hrvatskih iseljenika. Navodim: »Hrvatske političke organizacije nalaze opravdanje i nadahnuće za svoj rad i u činjenici da između nas i novog domovinskog nacionalnog kretanja postoje male razlike iako smo tako daleko jedni od drugih i premda među nama nema nikakvih veza i dodira. I oni u domovini i mi u emigraciji jednako osjećamo opasnost koja nam kao narodu prijeti u Jugoslaviji. I oni u domovini i mi u iseljeništvu odbili smo prihvatići Stipu Šuvara i Savez komunista kao obranu od Miloševića. Naši se stavovi podudaraju i po pitanju današnjih vlastodržaca u Zagrebu.

Poznati hrvatski pisac Hrvoje Hitrec rekao je na sastanku *Hrvatske demokratske zajednice* u Zagrebu da su hrvatski komunisti postali lovci na svoj vlastiti narod. Drugi pak književnik, Neven Jurica rekao je da je osnivanje *Hrvatske demokratske zajednice* bilo potrebno za postizanje suvereniteta hrvatskog naroda... No, najbolju potvrdu ispravnosti našeg rada dao je sam osnivač *Hrvatske demokratske zajednice* dr. Franjo Tuđman koji je u nekoliko njegovih intervjua naglasio da u hrvatskom iseljeništvu leži golem potencijal koji treba iskoristiti za budući razvoj Hrvatske. Dr. Tuđman je prošle godine bio u Americi i Kanadi i osobno se osvjedočio koliko veliki potencijal leži u Hrvatima izvan domovine.

No, iako to nije rekao, dr. Tuđman, koji se i u svom političkom radu danas poziva na hrvatske velikane kao što su dr. Ante Starčević i Stjepan Radić, dobro zna da se potencijal hrvatskog iseljeništva neće moći ostvariti dok bude poslojala Jugoslavija i dok Hrvatska ne postane slobodna i samostalna država. Zna dr. Tuđman, također, i to da hrvatsko ise-

ljeništvo nije samo važan finansijski čimbenik nego i politički, koji može puno učiniti da se Hrvatska oslobodi jugoslavenskih okova...«

Ante Babić
Djelovanje Hrvatske seljačke stranke u Australiji

Pripreme za rad stranke u Hrvatskoj

Vidjevši da se tijekom 1989. u Hrvatskoj već uvelike razmalostranački politički život s novim političkim strankama kao što su HDZ, HSLS i druge, a vodstvo HSS-a u emigraciji na čelu s dr. Torbarom nije ništa poduzimalo da se HSS na vrijeme obnovi u domovini, Glavni odbor HSS-a u Australiji, zajedno s kanadskim dijelom HSS-a, pokrenuo je inicijativu za pomirenje u redovima Hrvatske seljačke stranke u emigraciji zbog potrebe da se poduzmu svi mogući koraci za što skoriji početak rada HSS-a u Hrvatskoj.

U tu svrhu u Calgaryju, Kanada, u studenom 1989. održan je sastanak predstavnika HSS-a iz Kanade, Amerike, Australije i Europe. Na žalost, ni taj sastanak nije donio toliko potrebnu prekretnicu u zatrovanom odnosu među haesescima u emigraciji, uglavom zbog odbijanja dr. Torbara da prihvati pomirenje među zaraćenim stranama i inzistiranju dr. Zorkina, koji se u to vrijeme proglašio *internacionalnim predsjednikom*, da on vodi glavnu riječ u HSS-u izvan domovine. No sastanak u Kanadi imao je i vrlo pozitivnu stranu. Neočekivano, u isto vrijeme u Calgaryju boravio je i tadašnji potpredsjednik HDZ-a prof. dr. Dalibor Brozović, koji je s oduševljenjem prihvatio naš poziv da održi kraći govor na sastanku HSS-a. U tom govoru prof. Brozović je istaknuo potrebu suradnje između HDZ-a i HSS-a. Od prof. Brozovića također smo doznali da se u Kanadi nalazi i predsjednik *Hrvatske demokratske zajednice* dr. Franjo Tuđman.

Nakon sastanka u Calgaryju tadašnji tajnik *Glavnog odbora* HSS-a u Australiji Stjepan Krstin i ja uputili smo se u Toronto i Hamilton gdje smo bili gosti Ivana Korena, predsjednika *Glavnog odbora* HSS-a u Kanadi. Na večer 24. studenog bili smo pozvani na skup HDZ-a u dvorani *Hrvatskog katoličkog centra* u Mississaugi (Toronto), na kojemu je govorio dr. Tuđman, s kojim smo se tu večer upoznali, a zahvaljujući posredovanju gospodina Ante Belje. Ivan Koren, Stjepan Krstin i ja sastali smo se s dr. Tuđmanom sljedeći dan rano ujutro u kući Ivana Korena u Hamiltona kraj Torontoa i taj smo cijeli dan proveli u razgovoru o političkim događajima u Hrvatskoj, programu *Hrvatske demokratske zajednice* i stanju u *Hrvatskoj seljačkoj stranci* u emigraciji.

Na kraju razgovora dr. Tuđman me pozvao da se pridružim HDZ-u s objašnjenjem da su svi poznatiji ljudi u domovini koji radičevski misle već ušli u HDZ. Odgovorio sam dr. Tuđmanu da duboko cijenim njegov poziv ali da ga u tom

trenutku ne mogu prihvati jer kao predsjednik *Glavnog odbora* u tom trenutku i član stranke gotovo dvadeset godina osjećam lojalnost prema brojnim članovima HSS-a u Australiji te da očekujem i obnovu HSS-a u domovini, što će biti od velike važnosti za razvoj demokracije i višestranačkog sustava u Hrvatskoj.

No, naglasio sam kako sam iz njegova izlaganja i javnih nastupa stekao vrlo čvrst dojam da HDZ ima najbolji program od svih domovinskih stranaka i da očekujem sigurnu pobjedu HDZ-a u dolazećim izborima u Hrvatskoj, te što se tiče moje osobne potpore i suradnje članova HSS-a u Australiji HDZ i on imaju našu punu potporu. Po povratku u Hrvatsku dr. Tuđman dao je objaviti u *Glasniku HDZ-a* u Zagrebu (br. 4/98.) fotografiju s našeg susreta u Hamiltonu.

Problemi HSS-a u domovini

Još za vrijeme boravka u Kanadi nekoliko dana poslije doznaли smo da je u Zagrebu obnovljena *Hrvatska seljačka stranka* na čelu s dr. Nikicom Novakovićem, a da je za potpredsjednika stranke izabran u to vrijeme u hrvatskom iseljeništvu vrlo popularan Ivan Zvonimir Čičak, studenski vođa u Zagrebu 1971. godine, pa smo Ivan Koren i ja, oduševljeni tom viješću, uspjeli stupiti u telefonski kontakt s Čičkom.

Po našem povratku u Australiju *Glavni odbor* HSS-a uputio je poziv predsjedniku HSS-a u domovini dr. Nikici Novakoviću i gospodi Nedi Prpić, tajnici HSS-a u domovini, da posjete Hrvate u Australiji zbog prikupljanja sredstava za rad HSS-a u domovini. Poziv je načelno prihvaćen i planiran za veljaču 1990. U međuvremenu su Čičak i gospoda Prpić tijekom siječnja 1990. otišli u posjet ograncima HSS-a u Kanadi i na tom putovanju posvadali se, zbog čega je nastao raskol u domovinskom HSS-u.

Sukob u vodstvu HSS-a u Zagrebu doveo je u pitanje i posjet vodstva HSS-a ograncima stranke u Australiji. No umjesto dr. Novakovića u Australiju dolazi Čičak u svojstvu potpredsjednika stranke i usprkos velikom odazivu Hrvata Australije na njegove skupove i njihovom još većem očekivanju da od popularnog studenskog vođe iz 1971. godine čuju pravu poruku domovine, Čičkovi su nastupi bili vrlo kontroverzni, izazvali su razočarenje ne samo kod hrvatskih iseljenika nego i kod članova HSS-a.

U dalnjem sukobu između Čička i dr. Novakovića u domovinskom HSS-u dolazi do podjele na dvije struje, ne samo organizacijske nego i ideološke. S manjom skupinom starijih članova dr. Novaković opredijelio se na hrvatskoj političkoj pozornici za *Koaliciju narodnog sporazuma*, koju su predvodili Savka Dapčević-Kučar, Tripalo, Gotovac itd., a na

inicijativu *Glavnog odbora* HSS-a u Australiji, nakon mog telefonskog razgovora s dr. Tuđmanom i tada tajnikom Izvršnog odbora HSS-a Franjom Dubrovićem, mladi i brojniji članovi domovinskog HSS-a okupljeni oko Čička priključuju se demokratskom bloku koji su oko sebe okupili dr. Tuđman i HDZ. *Glavni odbor* HSS-a u Australiji inzistirao je da se HSS pridruži Demokratskom bloku, jer su držali da bi bila katastrofa da HSS u domovini u tom povijesnom trenutku ne stane na stranu onih političkih stranaka u Hrvatskoj koji se bore za samostalnu hrvatsku državu.

Prije prvih demokratskih izbora u Hrvatskoj u travnju 1990. među članovima HSS-a u Australiji vladalo je nezadovoljstvo i velika zabrinutost zbog neorganiziranosti i marginalnog utjecaja domovinskog HSS-a u tim za Hrvatsku odlučujućim trenucima. Iz tih razloga donešena je odluka da ja otputujem u domovinu i uključim se u predizbornu kampanju HSS-a i *Hrvatskog demokratskog bloka*. Po dolasku u Hrvatsku inzistirao sam da se HSS što više uključi u predizbornu kampanju *Hrvatskog demokratskog bloka* na čelu s *Hrvatskom demokratskom zajednicom*. U sklopu te kampanje bila mi je posebna čast govoriti u ime Hrvata Australije po red 200 tisuća ljudi na predizbornom skupu HDZ-a i *Hrvatskog demokratskog bloka* u Splitu, tjedan dana prije prvog kruga izbora.

Nakon povijesne pobjede HDZ-a u prvom krugu izbora 1990. a potpunog izbornog poraza i dr. Novakovića i Čička na prvima izborima, većina članova HSS-a u Australiji, pristupa HDZ-u osjećajući da će na taj način moći puno doprinijeti dolazećoj borbi u zadnjoj, ali i u najtežoj fazi stvaranja samostalne i demokratske hrvatske države. Članovi HSS-a u Australiji od samog su početka pokazali puno povjerenje i dali bezrezervnu potporu dr. Franji Tuđmanu, jer je on u programu HDZ-a uključio i sve ono za što su se oni godinama borili i zalagali, a to je prije svega borba za radićevsku suverenu i samostalnu Republiku Hrvatsku i Radićev socijalni program.

Članovi HSS-a u Australiji zauzeli su stajalište da je bliskost programa HDZ-a i HSS-a trebala biti platforma za usku suradnju te dvije hrvatske narodne i demokratske stranke, kao i čimbenik trajne političke stabilnosti hrvatske države.

Na žalost, današnji HSS u domovini kidnapirali su ljudi koji nemaju ništa zajedničkog s radićevskim naukom i izvornim programom HSS-a, pa ta stara hrvatska stranka već sedam godina luta između samostalnih nastupa i koaliranja s neprirodnim strankama lijeve i desne provinijencije. Mislim da stoga ne pretjerujem kada kažem da su članovi HSS-a u Australiji, iako prostorno najudaljeniji, bili politički daleko bliži i svjesniji važnosti povijesnih dogadaja u Hrvatskoj 1990/91,

nego oni koji su u to vrijeme živjeli u zemljama zapadne Europe, na pragu domovine.

Danas se u Hrvatskoj jako malo zna o životu i radu hrvatskih iseljenika i njihovo ulozi u stvaranju samostalne hrvatske države, te držim neophodnim istaknuti u zaključku da hrvatske političke stranke u Hrvatskoj, državne znanstvene institucije, mediji, povjesničari, pisci itd. trebaju što prije promijeniti njihov indiferentan odnos prema vrlo bogatoj bliskoj povijesti druge polovice hrvatskog naroda koja živi izvan granica današnje Republike Hrvatske. Njihova povijest pripada sveukupnoj povijesti hrvatskog naroda. Zanemarivanje povijesti i života hrvatskog iseljeništva vodi osiromašenju i zanemarivanju vlastite povijesti.

Zbog naše današnje nemarnosti buduće generacije hrvatskog naroda mogle bi biti zakinute za ono što je sastavni dio hrvatske prošlosti, pa i budućnosti, a to su povijest, život i svekolika djelatnost Hrvata izvan domovine i njihova veza s Hrvatskom. Bez temeljnih i znanstvenim istraživanjem postignutih saznanja i informacija o sveukupnom prošlom radu i povijesti Hrvata u iseljeništvu u budućnosti neće biti moguće održati svestrane veze Republike Hrvatske s drugom polovicom hrvatskog naroda na onoj razini i onom intezitetu koji je kako zbog naše sadašnjosti tako i zbog budućnosti nužno potreban.